

Länstyrelsen
Örebro län

Raoul Hjærtström
Direkt: 019/19 30 68
raoul.hjartstrom@t.lst.se
Fax: 019/19 30 26

BESLUT
2007-08-24

Dnr: 432-15331-2006

Stiftelsen Ingrid Göthlins Minne

Byggnadsminnesförklaring av Göthlinska gården, Kv Bromsen 1, Nora socken och kommun, Västmanland
(1 bilaga)

BESLUT

Med stöd av 3 kap 1 § lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. (KML) förklarar Länstyrelsen Göthlinska gården, Kv Bromsen 1, Nora socken och kommun, som byggnadsminne. Byggnadsminnet markeras genom skraffering och heldragen röd linje på bifogade karta.

Med stöd av 3 kap 2 § KML meddelar Länstyrelsen samtidigt följande *skyddsbestämmelser*:

Byggnaderna 1-5 får inte rivras eller flyttas
Byggnaderna 1-5 får inte byggas om, till eller på annat sätt förändras utvändigt
I byggnaderna 1,3 och 4 får inte planlösningen förändras
I byggnaderna 1,3 och 4 får inte stommarna förändras

I byggnad 1 får inte göras ingrepp i eller ändring av fast inredning. Till fast inredning hör bl.a dörrar och dörrfoder, paneler, fönster- och fönsteromfattningar, taklister, golv, kakelugnar och övriga eldstäder.

I de på bifogade ritning med kryss markerade rummen i byggnad 4 (stall- och torrtoalett) får inte fast inredning tas bort eller förändras.

I byggnad 1 får ytskikten/tak-, vägg- och golvytor inte övertäckas, övermålas eller på annat sätt förändras

I byggnad 2 får inte eldstaden i köket med bykgrytan tas bort eller förändras.

BESLUT
2007-08-24

Dnr: 432-15331-2006

Byggnaderna skall underhållas så att de inte förfaller. Vård- och underhållsarbeten skall utföras på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar. Underhållet skall ske med material och metoder som är anpassade till byggnadernas egenart.

Det med heldragen röd linje markerade området på bilagda karta, får inte ytterliggare bebyggas eller på annat sätt förändras. Området skall hållas i ett sådant skick att byggnadsminnets utseende och karaktär inte förvanskas

Upplysningar

Länsstyrelsen lämnar råd ifråga om underhållet av byggnadsminnet.

Om det finns särskilda skäl får Länsstyrelsen enligt 3 kap 14 § KML lämna tillstånd att byggnadsminne ändras i strid mot skyddsföreskrifterna.

Enligt 3 kap 21 § KML tillämpas beslut enligt 3 kap 1 § utan hinder av att talan förs mot beslutet.

REDOGÖRELSE FÖR ÄRENDET

Fråga om byggnadsminnesförklaring av anläggningen har diskuterats en längre tid mellan Länsstyrelsen och ägaren, Stiftelsen Ingrid Göthlins Minne. Frågan väcktes formellt 2006-10-24.

En byggnadsminnesutredning/dokumentation i form av ett examensarbete på Högskolan på Gotland har färdigställts under våren 2007. Ett förslag till skyddsbestämmelser utarbetades i maj 2007.

Stiftelsen Ingrid Göthlins Minne har i skrivelse till Länsstyrelsen 2007-06-29 accepterat byggnadsminnesförklaringen och de föreslagna skyddsbestämmelserna.

Riksantikvarieämbetet har i skrivelse till Länsstyrelsen 2007-07-23 tillstyrkt en byggnadsminnesförklaring och utformningen av skyddsbestämmelserna.

Örebro Läns Museum har i skrivelse som inkom till Länsstyrelsen 2007-06-28 också tillstyrkt en byggnadsminnesförklaring och utformningen av skyddsbestämmelserna.

Nora kommun har 2007-08-13 genom Bergslagens miljö- och Byggförvaltning meddelat att den inte har något att erinra mot en byggnadsminnesförklaring med de föreslagna skyddsbestämmelserna.

HISTORIK

Nora är centralt beläget i Bergslagen, den del av Sverige som präglats av månghundraårig gruvdrift och järnhantering. Bergsbruket i Noraskogs bergslag har sina rötter i 1100- och 1200-talen och Nora utvecklades tidigt till en handelsplats för järn och andra förnödenheter. Under 1600-talet och dess stormaktstid fick handeln med järn från Bergslagen stor betydelse för Sveriges ekonomi, och kyrkbyn Nora fick stadsrättigheter år 1643. År 1644 fick den nya staden sin första stadsplan utformad i barockens karakteristiska rutnätsform. En stadsbrand år 1731 ödelade praktiskt taget hela staden.

Innevånarna började omedelbart bygga upp sin stad igen, och den stadsplan som fastställdes 1733 anpassades till den bebyggelse som redan vuxit fram. Gårdarna och byggnaderna från den tiden utgör fortfarande kärnan i Noras äldre bebyggelse.

Göthlinska gården är en av Nora stads mest framträdande karaktärsmiljöer. Gården ligger mycket strategiskt med boningshuset vid torget i stadens centrum, och har en trädgård med ekonomihus som sträcker sig ända till Norasjön åt öster.

Gården har fått sitt namn efter familjen Göthlin som ägde och bebodde gården från år 1886 till år 1961. Agathon och Augusta Göthlin köpte gården 1886 av änkan efter provinsialläkaren Engström. Agathon Göthlin fick 1882 en tjänst som kronofogde i Nora, och han hade många olika uppdrag och engagemang i Nora. Han var även direktör för Örebro Enskilda Banks Norafilial, och använde boningshuset som bankkontor.

Agathon och Augusta Göthlin fick tre barn, Gustaf, Anna och Ingrid. Agathon gick bort år 1912, Augusta 1930 och dottern Anna 1935. Därefter levde Ingrid Göthlin på gården tillsammans med sin kusin Elvira Perselli fram till år 1950. Ingrid levde sedan ensam på gården till sin bortgång år 1961.

Ingrid som föddes 1887, ungefär samtidigt som familjen flyttade in i gården, utbildade sig i Stockholm till lärare i teckning och handarbete. Hon tjänstgjorde också i många år som lärare i Nora i dessa ämnen.

Ingrid uttrycker i sitt testamente en önskan att inget skall förändras på gården efter hennes död, och att hela miljön skall bevaras från föräldrarnas tid som hon själv hade försökt att göra. I enlighet med hennes testamente bildades "Stiftelsen Ingrid Göthlins Minne", med syftet att förvalta gården i enlighet med Ingrids uttryckliga önskan.

Själva gårdens historia finns dokumenterad från slutet av 1700-talet. Byggnadernas läge på tomten har sedan dess inte genomgått några större förändringar. Huvudbyggnaden är något förlängd åt söder, men har kvar sin ursprungliga placering mot torget och Kungsgatan.

Gårdens bebyggelse består av huvudbyggnaden/bostadshuset mot Kungsgatan, och en länga av flera ekonomibyggnader längs tomtgränsen mot söder. På tomtens östra del, intill nuvarande Strandpromenaden längs Norasjön ligger "Sjöstugan", ursprungligen tvätt-/bykstuga m.m.

Till gården hör också en parkliknande trädgårdsanläggning som sträcker sig ända från huvudbyggnaden ner mot Norasjön i öster. Familjen Göthlin var mycket trädgårdsintresserad och här fanns både prydnads- och nyttoträdgård. Familjen var bl.a känd för sin sparrisodling.

Göthlinska gården är med sitt boningshus mot gatan och ekonomihus på gården mycket karakteristisk för den bebyggelsestruktur som var förhärskande i svenska städer under 1700- och 1800-talen. Bebyggelsen speglar bl.a självhushållet som var självklart även i städerna under denna tid. Denna struktur dominerade de svenska städerna fram till 1800-talets andra hälft, då industrialiseringen med sin mer specialiserade ekonomi började skapa den typ av mer storskaliga urbana miljöer som vi idag främst förknippar med staden som bebyggelsemiljö.

Göthlinska gården i Nora är därför ett sällsynt välbevarat och värdefullt exempel på den dominerande bebyggelsestrukturen i svenska städer fram till industrialiseringens epok under senare delen av 1800-talet.

De enskilda byggnaderna är i allt väsentligt oförändrade sedan 1800-talet och representerar en mycket hög byggnadshistorisk autenticitet.

Vid en grundlig antikvarisk restaurering av huvudbyggnadens exteriör under 1990-talet återskapades dess färgsättning från 1880-talet. Byggnadens interiör, med rumsindelning och fast inredning, härrör också från slutet av

1800-talet och utgör tillsammans med alla bevarade möbler och inventarier från samma tid en kulturhistorisk miljö med få motsvarigheter i landet.

MOTIVERING

Nora hör idag tillsammans med Eksjö och Hjo till Sveriges bäst bevarade äldre trästäder med bebyggelse från 1700- och 1800-talen. Stadskärnan i Nora utgör enligt beslut av Riksantikvarieämbetet en miljö av riksintresse för kulturmiljövården. Den välbevarade kulturmiljön i Nora har också uppmärksammats internationellt genom Europa Nostras medalj 1994.

Göthlinska gården är en av Noras främsta karaktärsmiljöer. Den har bevarat sin bebyggelsestruktur i huvudsak orörd sedan 1700-talet, och de enskilda byggnaderna har i stort sett stått oförändrade sedan slutet av 1800-talet. Den i allt väsentligt orörda inredningen i huvudbyggnaden från slutet av 1800-talet med alla inventarier från samma tid, kompletterar bilden av en kulturmiljö med få motsvarigheter från ett nationellt perspektiv.

Genom sitt stora stads- och bebyggelsehistoriska värde och välbevarade ursprungliga karaktär fyller därför Göthlinska gården väl kraven i 3 kap 1 § kulturminneslagen – ”synnerligen märklig genom sitt kulturhistoriska värde” – för att skyddas och bevaras som byggnadsminne.

Detta beslut kan överklagas hos länsrätten i Örebro län.

Beslut i detta ärende har fattats av styrelsen. I beslutet deltog landshövding Sören Gunnarsson jämte ledamöterna Marie-Louise Forsberg-Fransson, Inger Högström-Westerling, Lars-Erik Soting, Annika Johansson och Anna Ragén.

I den slutliga handläggningen deltog även länsassessor Per Undén.

Sören Gunnarsson
landshövding

Raoul Hjærtström
bitr länsantikvarie

Bilagor

Besvärshänvisning

Kartor

Kopia till

Riksantikvarieämbetet

Lantmäterimyndigheten i Örebro län

Örebro läns museum

Lst/Byggnadsminnesregistret